

Utbildningsdepartementet

Er referens: U2010/5775/G

103 33 STOCKHOLM

e-post: registrator@education.ministry.se

Yttrande över Lärlingsutredningens betänkande Lärling – en bro mellan skola och arbetsliv (SOU 2010:19) samt promemorian Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G)

Djurbranschens Yrkesnämnd (DYN) önskar härmed avge yttrande över rubricerade ärenden. DYN representerar snabbt växande branscher förknippade med ”djur utöver lantbruksdjur och häst”. DYN:s verksamhetsområden sysselsätter i Sverige i dagsläget runt 15.000 yrkesverksamma i 5.000 företag, med en omsättning omfattande ca 10 miljarder SEK. Ledamöter i DYN år 2010:

- Ulf Uddman (ordf.), VD Svenska Kennelklubben, SKK
- Kent Karlstrand, chef Skador, Agria Djurförsäkring
- Lotta Mossberg, generalsekreterare Svensk Djursjukvård
- Carina Littrén, Zoobranschens Riksförbund
- Ursula Lige, skadeansvar Djurförsäkringar, Sveland Försäkringar
- Monica Karlsson, marknadsansvar Hund & Katt, Folksam
- Linda Askelund, djurchef Skansen, ledamot i Svenska Djurparksföreningen, samt
- Therese Edström, Djurvälståndsansvarig veterinär, AstraZeneca Forskning och Utveckling.

Generellt sett önskar DYN framhålla ur sitt branschperspektiv att

- Naturbruksprogrammet (NB) är ett yrkesprogram med minst 15 veckor arbetsplatsförlagt lärande, APL. De elever som önskar genomföra NB via den alternativa vägen lärlingsutbildning i Gy2011, med minst halva utbildningstiden förlagd inom företag, ska uppfylla samma program mål som övriga NB-elever. Detta lägger stort ansvar på såväl lärling, som företag och skola,
- lärlingsutbildning kan vara ett bra sätt att lära sig olika yrken på ett mer handfast sätt. Dock kan DYN konstatera att det sannolikt är svårt att få ett lärlingssystem att fungera i praktiken inom den del av arbetsmarknaden som DYN representerar. En stor del av branschen, t.ex. arbete med hund, består av enmans-, fåmansföretag eller familjeföretag, och där verksamheten ibland bedrivs som komplement till annan verksamhet. Generellt sett är det svårt för dessa företagare att avsätta så mycket tid som krävs för att kvalitativt och allsidigt handleda en gymnasieungdom under hans/hennes halva gymnasietid. Den del av branschen som handlar om djursjukvård har nyligen fått ett krav på legitimering av den personalkategori där framförallt lärlingsverksamhet skulle kunna vara tänkbar. Under dessa förutsättningar krävs ett lärlingssystem som underlättar för företagen att ta emot lärlingar och gör det attraktivt, snarare än som en börda och en potentiell risk för företagets verksamhet. En framgångsfaktor för att hantera frågan om riskerna vid lärlingsanställning för ett fåmansföretag är att kommuner och skolhuvudmän tecknar

ansvarsförsäkringar eller att kommunerna själva tecknar avtal om ansvar.

- DYN inte ser praktisk nytta eller behov av att införa en lagstadgad gymnasial lärlingsanställning, då detta redan idag löses via visstidsanställning. Varför ska ett företag välja lärlingsanställning jämfört med att ha en lärling som inte har en anställning? Behovet kan möjligen finnas inom yrken med stor brist på kompetens, där man vill knyta en blivande anställd till sig redan under utbildningen, men i övrigt? Att det är attraktivt för eleven/lärlingen torde vara självklart, men hur gör man det attraktivt för arbetsgivaren?
- för att mindre företag ska ha ekonomisk förutsättning att ta emot lärlingar bör en modell med ekonomisk ersättning till företaget skapas. Exempelvis kan lärlingstiden vara uppdelad i flera faser, där företaget får högre ersättning under den första fasen, som är en mer renodlad utbildningsfas, varefter ersättningen sedan minskas allt eftersom lärlingen arbetar mer självständigt och bidrar till företagets verksamhet.
- en bra lärlingsutbildning är beroende av väl fungerande skolor. Detta gäller inte minst inom naturbruksområdet, där eleven, förutom gymnasiegemensamma ämnen, yrkesteori, kunskap om arbetsmiljö och säkerhet, behöver grundläggande färdighetsträning innan hon/han påbörjar sin lärlingsutbildning. Skolans ansvar kommer att vara fortsatt stort, inte minst vad gäller fortlöpande kontakt med lärling samt handledare på företaget. I lärlingens uppgifter bör ingå att skriva en daglig loggbok, för att öka iakttagelseförmågan, vilket även bör vara betygsbedömningsgrundande,
- betänkandet beskriver relationen mellan skola och arbetsliv ur ett stort antal perspektiv, men rent generellt saknas lärlingens perspektiv och inflytande på frågorna. Vilka krav ställs på den enskilda lärlingen i förhållande till skola och arbetsliv? Vilka möjligheter och rättigheter har lärlingen? Exempelvis om arbetsuppgifterna hos företaget inte blir de överenskomna? Utbildningskontrakten är enligt betänkandet främst ett avtal mellan skolan och arbetsgivaren, samt att
- en konsekvensanalys bör göras inom olika branscher, t.ex. inom naturbruket, angående lärlingsutbildningens konkurrens om arbetsplatsförlagda utbildningsplatser med den s.k. skolförlagda gymnasiala yrkesutbildningen, där varje elev ska beredas plats för 15 veckor APL. I ”trånga” sektorer kan teoretiskt sett en lärlingsplats, med minst 60 veckor APL, ta i anspråk plats för minst 5-6 elever med 15 veckor APL,

Sammanfattade synpunkter kring förslagen i betänkandet

Det är viktigt att förutsättningarna för all form av utbildning i skolväsendet är tydligt klargjorda. DYN bejakar därför utredningens uppdrag att klargöra förhållandena kring elever i gymnasial lärlingsutbildning. DYN ställer sig positiv till många av utredningens förslag, men vänder sig emot förslaget om en i lag reglerad anställningsform för gymnasielärlingar.

Det är vidare av yttersta vikt att utbildningen är fullt ut finansierad. DYN bedömer att starten av permanent gymnasial lärlingsutbildning kommer att kräva stora resurser, vilket ställer krav på den statliga finansieringen.

Djurbranschens Yrkesnämnd anser:

- att de ekonomiska konsekvenserna av gymnasial lärlingsutbildning ytterligare måste beredas, då reformen inte kan anses vara fullt finansierad (se 9.4 nedan),
- att dimensionering av antal lärlingsplatser bör ses i sammanhang med konkurrensen om platser med den s.k. skolförlagda gymnasiala yrkesutbildningen med 15 veckor APL.

Betygsättning i gymnasial lärlingsutbildning

I samband med sitt förslag om ett obligatoriskt utbildningskontrakt mellan skola, arbetsplats och elev slår utredningen fast att det fortsatt ska vara ”skolans företrädare som sätter betyg på kurser som genomförs på en arbetsplats”.

Djurbranschens Yrkesnämnd anser, likt utredningen, att det endast är behöriga lärare som ska få sätta betyg. Bedömningen och betygsättningen är dock beroende av de observationer som framförallt handledaren gör under det arbetsplatsförlagda lärandet, varför DYN anser att rutinerna för detta måste regleras. Vidare är behovet av handledarutbildning stort.

4.3 Är gymnasieelev som deltar i arbetsplatsförlagd utbildning i själva verket arbetstagare? – Slutsatser

Djurbranschens Yrkesnämnd delar utredningens bedömning att elever som genomgår gymnasial lärlingsutbildning kan anses som arbetstagare vid en arbetsrättslig bedömning. DYN ställer sig därför positiv till att införa ett ställningstagande i skollagen om att elev som genomgår gymnasial lärlingsutbildning ska anses vara elev och inte arbetstagare. DYN anser att detta är viktigt att tydliggöra, i och med att vi avstyrker förslaget om gymnasial lärlingsanställning.

5.1.2 Regler för elever - Anskaffning av APL-platser

Enligt gymnasieförordningen ansvarar utbildningens styrelse för anskaffandet av APL-platser. För att maximera nyttan och effekten av en lärlingstid bör processen fram till placering av en lärling hos en arbetsgivare ägnas stor uppmärksamhet och vara av hög kvalitet. Det handlar om att på bästa sätt matcha en lärlings profil med företagets behov och specifika verksamhet. Här finns antagligen mycket att lära av bemanningsföretagen (t.ex. Manpower, Poolia, Student Consulting) som har effektiva och kvalitativa processer när det gäller att placera rätt resurs, på rätt roll, hos rätt företag.

DYN bedömer att en framgångsrik placering av rätt lärling, på rätt arbetsuppgifter, hos rätt företag kommer att bidra till att lärlingens chanser till en anställning ökar, företagets vilja att fortsätta ta emot lärlingar ökar och fördelarna med lärlingssystemet sprids i branschen. Misslyckade placeringar kommer däremot att ha motsatta effekter som kommer att ta lång tid att reparera.

6.9 Likheter och skillnader mellan att vara elev och anställd – Slutsatser

Djurbranschens Yrkesnämnd avstyrker utredningens förslag om en i lag reglerad gymnasial lärlingsanställning. DYN bedömer att elever trots detta kommer att kunna ha en anställning parallellt med sin utbildning, t.ex. som semestervikarie. DYN anser att det är nödvändigt att bestämmelser om regler avseende arbetsuppgifter, arbetstider etc. är likalydande för samtliga

gymnasieelever. Detta ska även gälla om de är myndiga eller omyndiga.

8.1.1 Utbildningskontrakt

Betänkandet beskriver rätt väl vilka förutsättningar som bör råda under lärlingstiden. Djurbranschens Yrkesnämnd tillstyrker förslaget om ett obligatoriskt utbildningskontrakt. DYN anser att ett utbildningskontrakt fyller en central och viktig funktion beträffande gymnasial lärlingsutbildning, inte minst vad gäller parternas möjligheter till ansvarsutkrävande.

Rent generellt måste utbildningskontraktet utformas för att ge en tydlighet och ett stöd även för arbetsgivaren och inte upplevas som en belastning. Utbildningskontraktet bör även utvecklas vad avser lärlingen som avtalspart.

Skolan bör ha ett mycket väl utbyggt system för löpande kontakt med lärlingen och arbetsgivaren där huvudsyftet bör vara att stödja parterna i att lärlingsperioden ska bli givande och framgångsrik för bägge parter. Att inte ha löpande kontakt eller enbart ha en kontrollerande funktion torde inte vara framgångsrikt. Även här finns sannolikt en del att lära av bemanningsföretagen.

Betänkandet beskriver också under vilka förutsättningar lärlingsperioden kan komma att avslutas i förtid. Här bör även övervägas ytterligare ett antal faktorer, t.ex. lärlingens avsaknad av talang, egenskaper eller läggning för yrket och med bedömd låg utvecklingsbarhet. Det kan vara såväl hårda kompetenser/talanger såväl som social kompetens och egenskaper. Fördelen med ett lärlingssystem jämfört med lång teoretisk utbildning torde vara att eleven mycket snabbare får testa om man som person passar inom ett visst yrke.

8.2 Lag om gymnasial lärlingsanställning

Syftet med gymnasial lärlingsutbildning är att ge eleverna kunskaper och färdigheter som gör dem yrkeskunniga och som möjliggör etablering på arbetsmarknaden eller i näringslivet. Gymnasial lärlingsutbildning sker ytterst i gymnasieskolans regi och mot mål som är formulerade i skolans läro- och kursplaner. Enligt Djurbranschens Yrkesnämnd ska därför alla gymnasielärlingar betraktas som elever i utbildning.

Djurbranschens Yrkesnämnd bedömer behovet av en lagstiftad gymnasial lärlingsanställning som litet. För de elever och företag som trots detta skulle vilja ingå anställningsavtal finns det redan en sådan möjlighet genom anställningsskyddslagens bestämmelser om allmän visstidsanställning tillsammans med möjligheten att mellan parterna sluta anpassade och tillämpningsbara kollektivavtal.

Djurbranschens Yrkesnämnd avstyrker därför utredningens förslag till lag om gymnasial lärlingsanställning.

8.6 Elevstatus om anställningsavtal inte ingåtts

Djurbranschens Yrkesnämnd tillstyrker utredningens förslag om ställningstagande om elevstatus i skollagen. Även om DYN avstyrker förslaget om gymnasial lärlingsanställning så ser DYN ett behov att ett sådant ställningstagande i skollagen, främst i och med att vissa

lärlingar ändå kommer kunna få en visstidsanställning under sin gymnasietid (se 8.2).

8.7 De nationella programrådets roll

Djurbranschens Yrkesnämnd delar i stort utredningens bedömningar och tillstyrker förslagen gällande de nationella programråden, bl.a. att riktlinjer för varje program och inriktning ska redovisa vilka delar som bör vara skolförlagda respektive arbetsplatsförlagda i lärlingsutbildningen, hur introduktionen till yrkesområdet ska se ut, förslag till avtal med berörda arbetsplatser och till utbildningskontrakt, och i vilken grad arbetsgivaren bör ersättas för kostnader.

Djurbranschens Yrkesnämnd anser vidare att regeringen ska uppdra åt Skolverket att tillsammans med de nationella programråden fortsätta Nationella Lärlingskommitténs arbete med riktlinjer för handledarutbildningar.

8.8 Uppföljning av kvaliteten i lärlingsutbildningen

DYN tillstyrker förslagen att uppdra åt Skolverket att tillsammans med de nationella programråden ta fram modeller för kvalitetssäkring av lärlingsutbildningen.

DYN anser vidare att det är rimligt att de nationella och regionala programråden har ett visst ansvar för uppföljningen av kvaliteten i lärlingsutbildningen, men vill förtydliga Skolinspektionens ansvar och framskjutna roll för granskning och åtgärder. Detta gäller särskilt eftersom det har uppvisats brister inom försöksverksamheten gällande bland annat bedömning och betygsättning, kursplanestyning och deltagande i handledarutbildning.

9.4 Ekonomiska konsekvenser

Djurbranschens Yrkesnämnd bedömer att etablerandet av en permanent gymnasial lärlingsutbildning initialt kommer att kräva stora ekonomiska resurser.

DYN anser

- att de ekonomiska konsekvenserna av gymnasial lärlingsutbildning ytterligare måste beredas då reformen inte kan anses vara fullt finansierad, bland annat för
 - * att staten bör finansiera utbildningen av handledare inom yrkesprogrammen,
 - * att ökad arbetstid för de lärare och studie- och yrkesvägledare som har till uppgift att ordna och administrera lärlingsplatser till yrkesprogrammen inte är beaktat i finansieringen,
- att utredningen inte i tillräcklig grad belyser de konsekvenser för elevers utbildning och utbildningssituation som lagförslaget kan få,
- att det krävs tydliga regleringar av handledarens uppgifter beträffande insamling av underlag till betygsättande lärares bedömning och betygsättning av eleven,
- att Skolverket tillsammans med de nationella programråden utarbetar riktlinjer för utbildning av handledare inom yrkesprogrammen,
- att uppföljningen och granskningen av kvaliteten i yrkesprogrammen måste utgå från Skolinspektionen.

Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G)

Djurbranschens Yrkesnämnd lämnar här sina synpunkter på utbildningsdepartementets promemoria Skolans och arbetsmarknadens regler vid gymnasial lärlingsutbildning och gymnasial lärlingsanställning (U2010/5775/G).

Med hänvisning till att Djurbranschens Yrkesnämnd avstyrker utredningens förslag till lag om gymnasial lärlingsanställning kommer DYN inte att kommentera alla delar av departementets promemoria, utan hänvisar då till svaret på lärlingsutredningens betänkande, se ovan.

Djurbranschens Yrkesnämnd tillstyrker

- att det är huvudmannen för utbildningen som ska svara för mottagande, antagning och urval till gymnasial lärlingsutbildning,
- förslaget att det ska föreskrivas i lag vad utbildningskontraktet ska innehålla,
- att obligatorisk reglering av skadeståndsansvar skrivs in i utbildningskontraktet,
- att elevens rätt att fullfölja utbildningen inte ska påverkas av att en eventuell anställning upphör,
- förslaget att beslut om disciplinåtgärder fortsatt ska fattas av skolhuvudman, rektor och lärare.

Djurbranschens Yrkesnämnd avstyrker förslaget till bestämmelse i skollagen om att elev som genomgår gymnasial lärlingsutbildning också kan vara anställd, i sin nuvarande form.

Djurbranschens Yrkesnämnd anser

- att det gällande betygsättningen i lärlingsutbildningen måste regleras vilka handledarens uppgifter beträffande insamling av underlag till betygsättande lärares bedömning och betygsättning av eleven är, samt hur annan myndighetsutövning ska hanteras, exempelvis eventuell registrering av olovlig frånvaro,
- att ett system där alla gymnasieelever på arbetsplatsen har elevstatus i en utbildning är att föredra framför att några är anställda och andra är elever,
- att Utbildningsdepartementet vidare ska utreda företagets möjlighet att anställa gymnasiala lärlingar genom anställningsskyddslagens bestämmelser om allmän visstidsanställning.

För Djurbranschens Yrkesnämnd

Ulf Uddman
Ordförande
ulf.uddman@skk.se
08-795 3010, 0707-523 630
VD Svenska Kennelklubben, 163 85 SPÅNGA

Maria Elinder
Sekreterare
maria.elinder@bahnhof.se
070-56 87 318